

Ekoparker – naturvård i landskapsperspektiv

Foto: Malin Weiland Sveaskogs bildbank



◀ Missutjärn i Ekopark Skatan, en dödisgröpa som är karaktäristisk för ekoparken.

Ekoparkerna är stora sammanhängande landskap med höga naturvärden och naturvårdsambitioner. De är i genomsnitt cirka 5 000 hektar (50 kvadratkilometer) och alla har sin unika ekologiska prägel. I ekoparkerna, där ekologin går före ekonomin, kan många hotade arter leva och sprida sig vidare.

Bakgrund

Sveaskog är Sveriges största skogsbolag och äger ungefär 14 % av den svenska skogen. Bolaget är inikt då det är helägt av svenska staten och allt överskott från skogsbruket går in i den svenska välfärden. Sveaskog finns över nästan hela Sverige och har kring 800 anställda som jobbar med allt från att driva upp nya skogsplantor till att slutavverka skogen när den är fullvuxen.

2002 antog Sveaskogs styrelse en ny miljöpolicy som bland annat innebär att 20 procent av den produktiva skogsmarken i varje skogsregion ska användas till naturhänsyn och naturskydd. En fjärdedel av dessa 20 procent skulle komma att utgöras av så kallade ekoparker, större sammanhängande landskap med stora ekologiska värden. 36 stycken landskap pekades ut och arbetet med att färdigställa dem har pågått under mer än 10 år, och innan arbetet var klart hade det faktiskt blivit 37 ekoparker.

Sveaskogs ekoparker – för naturen och människans skull

Många forskare hävdar att det har saknats stora landskap med en hög andel biologiskt värdefull skog. För hackspettar, rovfåglar och många andra arter är det viktigt med stora landskap där det finns en hög andel skog som de kan trivas i. Därför skapade Sveaskog ekoparkerna, som ett komplement till andra sorters skydd av skog och mark såsom naturreservat och nationalparker.

En ekopark är ett större sammanhängande landskap med stora ekologiska värden. En ekopark ska enligt Sveaskogs definition vara minst 10 kvadratkilometer men de varierar mellan 10 och 140 kvadratkilometer. Här har Sveaskog höga miljöambitioner. Minst hälften av den produktiva skogsmarken används för naturvård.

Skogsbruk i begränsad omfattning kommer att bedrivas i de flesta ekoparker, men anpassas till ekoparkens särskilda natur- och kulturvärden, och oftast med större andel naturhänsyn jämfört med avverkningar utanför ekoparkerna. Den slutliga balansen

mellan naturvård och produktion avgörs av ekoparkens nuvarande värden men också av möjligheterna att återskapa höga naturvärden.

Arbetet med att skapa en ekopark börjar med att det föreslagna området inventeras, alla skogsbestånd besöks och man gör en så kallad naturvärdesbedömning. Det innebär att man inventerar naturvärden, såsom förekomst av gamla träd, död ved, vattenmiljöer, historik och så vidare. Man föreslår hur skogsbeståndet ska skötas, om skogen ska användas till skogsproduktion eller naturvårdsändamål.

När inventeringen är gjord sammanställs resultatet i en landskapsanalys och en skötselplan tas fram för ekoparken i samråd med Skogsstyrelsen och berörd länsstyrelse. Ett naturvårdsavtal på 50 år skrivs med Skogsstyrelsen och efter invigning med pompa och ståt börjar man jobba efter den beslutade skötselplanen för att skapa ett funktionellt skogslandskap där de ekologiska värdena väger tyngre än de ekonomiska.

Naturvårdande skötsel

En ekopark innebär inte bara skydd, utan också restaurering av naturvärden och en storskalig omvandling av landskapet. I en del av de skogar som avsatts för naturvård bedrivs naturvårdande skötsel. Detta innebär exempelvis att man bränner och dämmer skogar, avverkar barrskogar till förmån för nya lövskogar och i vissa fall tar tillbaka djur till gamla betesmarker.

Exempelvis pågår ett arbete med att öka andelen lövträd i ekoparkerna. Gammal lövskog har blivit en bristvara i Sverige och många av de arter som är hotade idag behöver just detta. Genom att röja bort barrträd kan man skapa stora områden med lövskog varje år. På så kort tid som ett år kan en tät blandskog där unga granar dominerar bli till en ljus och öppen björkskog, som är inbjudande för både djur, växter och människor.

En annan metod för att aktivt återskapa naturvärden är att lägga igen gamla diken. På så sätt restaurerar man gamla våtmarker dit ett myller av liv, från vadarfåglar till salamandrar och trollsländor, snart kan återvända.

I ekoparkerna genomförs även kontrollerade naturvårdsbränningar, för att bevara brandberoende arter som till exempel skalbaggen sotsvart praktbagge och blomman svedjenäva. Skogsbränder har varit en del av barrskogens ekosystem under så lång tid att många skogsarter är anpassade efter dem. Sedan människan lärde sig att stoppa branden i slutet av 1700-talet har dessa djur och växter fått svårt att överleva. De är dock mästare på att hitta de få bränder som ändå uppstår, och medan glöden fortfarande pyr dyker en mängd insekter upp på brandfälten.



Foto: Lars-Cöran Ek, Sveaskogs bildbank

▲ Ekopark Tjadnes-Nimteks orörda skogar.

Några ekoparker i urval

Sveaskogs 37 ekoparker ligger utspridda över hela landet. Den sydligaste ekoparken är också den minsta ekoparken, Raslängen. Den ligger på gränsen mellan Skåne och Blekinge och är 1300 hektar stor. Den nordligaste ekoparken heter Naakajärvi och ligger norr om Tärendö i Norrbotten. Den sist tillkomna ekoparken, Öjesjöbrännan, bildades av det område som brann i Salatrakten 2014 som Sveaskog ägde.

Tjadnes-Nimtek

Sveaskogs största ekopark heter Tjadnes-Nimtek och den ligger mellan Arjeplog och Arvidsjaur. Parken, som invigdes 2012, är 22 500 hektar stor och bjuder in till en storslagen vildmark utbredd över ett lågfjällslandskap. Här kan du vandra långt utan att se en enda stubbe. Men trots att området kan verka helt orört av människohand så finns det gott om samiska kultur lämningar.



I Tjadnes-Nimtek kan man få en bild av hur Lapplands skogar såg ut för tusen år sedan.

I Tjadnes-Nimtek kan man få en bild av hur Lapplands skogar såg ut för tusen år sedan. Granarna växer långsamt och hinner få långa lavskägg. När de till sist faller kan de ligga länge i mossan, som mat och boplatser för ett myller av svampar, insekter och fåglar. Här hittar kungsörnen grova gamla tallar som kan bära deras bon, och uttern hittar orörda, fiskrika vatten.

Du behöver inte gå långt för att hitta spår av björn, som utrivna myrstackar, klomärken i torrträd eller gamla vinteriden. Även järv och lodjur rör sig i skogarna. Tjadnes-Nimtek har varit samiska marker sedan urminnes tid och är fortfarande ett viktigt renbetesland. Här finns ett gammalt restaurerat samiskt sommarviste, mitt i den väglösa gammelskogen. Den



Foto: Anders Palmén Sveaskogs bildbank

▲ **Ekopark Skatan.**

som är uppmärksam kan hitta fler spår av gammalt samiskt brukande, exempelvis barktäkter i gamla trädstammar.

Skatan

Mellan Hällnäs och Åmsele ligger Ekopark Skatan, cirka 7 300 hektar stor som domineras av tallskogar. Inlandsisen, som började smälta för 8000 år sedan, har format Skatans landskap. Namnet Skatan syftar till de utskjutande halvöar som formats av isen i landskapets sjöar.

Det kuperade landskapet är lättillgängligt och har en spännande geologi. Genom ekoparken slingrar sig den 60 km långa och populära vandringsleden Isälvsleden. Längs leden, där kan du gå eller cykla, finns många fina platser att rasta på. Skatans glesa tallskogar växer på ett sandrikt isälvs sedimentunderlag. På de torra markerna har bränder ofta förekommit och synliga brandljud är vanliga.

I de solbelysta tallskogarna trivs många ovanliga skalbaggar. Det är bland annat förekomsten av dessa som är en av anledningarna till att området blivit ekopark.

Jovan

I Västerbottens inland, fem mil sydost om Storuman, breder Ekopark Jovans branta berg och djupa skogar ut sig. På bergens toppar växer granarna glest, med vridna vindpinade kronor. Härifrån har du utsikt över en vildmark av gammelskog och myrmarker, där björnen har sitt ide och tjädern sin spelplats. Skogarna är lövrika och varierande med utrymme för många av de arter som har blivit ovanliga i dagens skogslandskap. De har också plats för långa strövtåg, fiske och bärplockning.

För den nyfikne besökaren finns spår av både flottning, istid, bränder och rovdjurstassar. Här finns brandpräglad tallskog, senvuxen granskog på höga höjder, hänglavsrika sumpskogar, myrmark med öar av gammeltall och lövskog längs bäckar och tjärnar.

Den omväxlande naturen och skogens höga ålder ger livsrum för många djur och växter. Här finns många mil att vandra och utforska. Den som är uppmärksam kan hitta spår efter både istid, timmerflottning, fångstgropar, skogsbränder och av tjädern som nyss lämnade sin tall.



Foto: Leif Öster Sveaskogs bildbank

▲ **Stenbänken som avtäcktes i samband med att ekopark Jovan invigdes ligger vackert vid Jåvanbäcken.**